

Dr hab. Andrzej Tarczyński, prof. nadzw.

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

w Bydgoszczy

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra Andrzeja Ochmana pt. *Od prawa naturalnego do socjologii praw człowieka. Wkład profesor Hanny Waśkiewicz*, Lublin 2017, ss.297.

Przygotowana i przedstawiona przez ks. mgra Andrzeja Ochmana dysertacja jest próbą opracowania i usystematyzowania dorobku naukowego Pani Profesor Hanny Waśkiewicz długoletniej kierownik Katedry Filozofii Prawa KUL. Jak słusznie zauważa we *Wstępie* sam autor pracy(s.4), dorobek prof. Waśkiewicz nie został dotąd w pełni zbadany, a zasługuje na całościowe opracowanie o charakterze monograficznym. Podjęcie i wykonanie tego przedsięwzięcia, jak również wykorzystanie przy tym niepublikowanych tekstów H. Waśkiewicz, pozostających w ramach księgozbioru Katedry Socjologii Prawa i Moralności, stanowi już w tej mierze oryginalny wkład autora pracy do lepszego poznania i szerszego upowszechnienia głównych elementów dorobku naukowego prof. Waśkiewicz, który w istocie, nie jest jednak szerzej znany, na tle dwóch ważnych dziedzin refleksji prawnej, filozoficzno-prawnej i socjologicznej, jaka pozostają: prawo naturalne i prawa człowieka.

Zamiar ten oddaje sam układ pracy, który można określić jako przejrzysty, logiczny i przemyślany, gdzie dwa najobszerniejsze rozdziały(r. II i r. IV) poświęcone są odpowiednio koncepcjom prawa naturalnego oraz praw człowieka w spuściźnie naukowej. H. Waśkiewicz. Autor jednocześnie wykazuje odpowiednią znajomość nie tylko analizowanych tekstów autorki, ale i literatury przedmiotu w obu tych obszarach. Pozostałe rozdziały – pozostawiając już wprowadzający – są poświęcone odpowiednio: koncepcji społeczności ogólnoludzkiej(r. III), koncepcji porządku społecznego(r. V) oraz elementom filozofii i socjologii prawa w spuściźnie naukowej prof. H. Waśkiewicz, co z jednej strony można postrzegać jako próbę zdyskontowania przez autora pracy znajomości różnych, także drobniejszych czy nawet nieukończonych tekstów H. Waśkiewicz, to jednak z drugiej strony – mimo nieuchronnych w takich przypadkach powtórzeń, pozwala na pełniejsze zarysowanie obszaru problemowego i ekspozycji związków logicznych i genetycznych między poszczególnymi elementami(np. ukazaniu prawa naturalnego jako zespołu reguł dla życia społecznego) czy też przywołanie od wielu lat diskutowanych, a nie rozstrzygniętych do dziś w sposób satysfakcjonujący problemów (np. różnic między normą prawną a moralną czy szerzej relacji między prawem a

moralnością) lub też kwestii wielokrotnie przywoływanych a nie zawsze właściwie rozumianych (np. zagadnienie praworządności). Zakończenie pracy jest nadzwyczaj lapidarne (liczące zaledwie 4 strony), wobec czego nie zawiera w istocie niczego więcej niż tylko przypomnienie i rekapitulację wysuniętych wniosków, nie za bardzo jednak wykazuje cechy całościowej syntezy.

Wybrane przez autora recenzowanej rozprawy pole tematyczne, w przypadku pracy doktorskiej, jest jednak nieco niszowe, wymaga wobec tego osadzenia w szerszej literaturze przedmiotu z zakresu teorii prawa czy socjologii prawa. Autor pracy, jak się wydaje, w zadowalającym stopniu poradził sobie z postawionym sobie zadaniem, choć ogólnikowa i deklaracja, że będzie stosował metodę „analityczną, syntetyczną, porównawczą i historyczną” (s. 7), raczej zmusza czytelnika do domyślania się przyjętego przez autora pracy sposobu postępowania. Omawiana praca jest opatrzona bardzo bogatą bibliografią, przy czym autor starł się sumiennie wykazać różny charakter wykorzystanych tekstów, grupując je aż w sześciu kategoriach, co może wywoływać wrażenie zbyt drobiazgowości – w opinii niżej podpisanego wystarczyłoby w zupełności wydzielić teksty H. Waśkiewicz i dokumenty dotyczące jej osoby jako tekst źródłowe, a całą resztę materiałów umieścić w kategorii opracowań. Generalnie, autor, jak już pokreśliłem wyżej, swobodnie porusza się, dzięki dobrej znajomości, literatury naukowej przedmiotu, po obszarach stanowiących przedmiot dokonywanych analiz, choć akurat w rozdziale I ilość cytatów z tekstów będących tylko opracowaniami (R. Tokarczyka, M. Szyszkowskiej, F.J. Mazurka) jest w mojej ocenie zbyt znaczna. Z drugiej strony, gdy autor przywołuje nazwisko J. Habermasa i jego teorię działania komunikacyjnego, brak jest przypisu źródłowego, próżno też szukać nazwiska Habermasa w bibliografii pracy. Może też razić brak nazwisk tłumaczy polskich wydań przywoływanych tekstów Webera, Kanta, Maritain’a. Trochę to dziwi w sytuacji, gdy autor zasadniczo dość skrupulatnie sporządza odsyłacze do literatury. Inna to sprawa, że najczęściej stosuje naddatek polegający na podaniu w przypisie fragmentu tytułu przywoływanej pozycji i jeszcze, w tym momencie już nieuzasadnionego, skrótu op. cit. Niedociągnięciem w tej mierze (ale tym razem chodzi tylko o jedną konkretną sytuację) jest styl sporządzenia przypisu 264 na s. 81 – otóż sugeruje on, że chodzi o tekst K. Dybowskiego zamieszczony w zbiorze pod redakcją L. Morawskiego, podczas gdy z tekstu głównego wynikałoby, iż chodzi o poglądy L. Morawskiego na pozytywizm prawniczy.

Praca jest pisana językiem klarownym, poprawnym i zasadniczo precyzyjnym, choć nie sposób nie zauważyć, że autor nie ustrzegł się kilku niezręczności czy drobnych defektów. Mniejsza już o zwykłe literówki (których naliczyłem kilkanaście), choć niektóre są dość

„dotkliwe” – np. „Franciszek de Vittorio”(s. 138) zamiast de Vitoria, „Kwarkowie” (s. 134) zamiast kwakrzy, data 1978(s. 140) zamiast 1789, czy „greckich polis”(s. 110) zamiast greckich poleis. W kilku miejscach pojawiają się niezbyt szczęśliwe językowo lub nieprecyzyjne sformułowania – np. „w dwóch obszarach” zamiast „na dwóch obszarach”(s. 30), „ciężar” zamiast „ciężar gatunkowy”(s. 175-176), „umiejscowienia” zamiast „umieszczenia” względnie „zapisania” (s. 151), „po wojnie światowej” zamiast „po II wojnie światowej”(s. 31), anachroniczne już dziś określenie „kraje Trzeciego Świata”(137-138), dość pretensjonalnie brzmiąca fraza „poszczególne zagadnienia rozchodzą się koncentrycznie od prawa naturalnego”, zamiast „rozchodzącą się promieniście”, względnie „tworzą wraz z prawem naturalnym koncentryczne kręgi”(s. 6), użycie swoistego pleonazmu „omnipotencja władzy”(s. 46) zamiast omnipotencja państwa wzgl. instytucji państwowych, czy też ewidentne pomyłki jak np. „starożytność” zamiast „średniowiecze”(s. 109, wers 2 od góry) lub „nieistniejące, ale” zamiast „nie istniejące, ale”(s. 149 wers 6 od dołu).

Ponadto można wskazać na kilka usterek czy niedoskonałości w warstwie edytorskiej – najpoważniejszą jest niepodawanie tytułów rozdziałów w całości dużymi literami. Inne, już tylko incydentalne to: niekonsekwentne stosowanie kursywy w przytaczanych w tekście głównym tytułach prac prof. Waśkiewicz(s. 16-17), podobna niekonsekwencja w odniesieniu do obcojęzycznych tytułów aktów prawnych(s. 139) i na tej samej stronie niewłaściwy rozmiar czcionki w przypisie. W bibliografii umieszczenie pozycji H. Rommena (*Die ewige Wiederkehr des Naturrechts*) po literą „H” a nie pod „R”

Powyższe mankamenty nie mogą wszakże przesłonić rzeczywistej wartości przedstawionej rozprawy, która zachowując logiczny i przemyślany układ treści, ewidentnie pokazuje opanowanie przez autora podstawowych wymogów i elementów warsztatu naukowego, choć oczywiście w przypadku zamiaru opublikowania części czy całości rozprawy, wskazane usterki musiałyby być wyeliminowane. Jednocześnie przynajmniej niektóre wątki poruszone w dysertacji, mogłyby stać się w przyszłości punktem wyjścia dla przeprowadzenia analiz o szerszym już zasięgu, na bazie literatury przedmiotu polskiej i zagranicznej.

Wnioski końcowe :

- a) przedstawiona rozprawa w sposób możliwie pełny przedstawia problematykę spuścizny naukowej prof. Hanny Waśkiewicz, w dostatecznym stopniu osadzoną w literaturze z zakresu teorii, socjologii i filozofii prawa.

- b) układ pracy w postaci liczby, kolejności i podziału poszczególnych części, oceniam się jako logiczny i przejrzysty, a przeprowadzone wnioski jako poprawne i nie wykraczające poza skonsultowaną bazę źródłową.
- c) zauważone niedoskonałości mają głównie charakter formalny – językowy i edytorski, rzutując w stosunkowo niewielkim stopniu na merytoryczną wartość przedstawionej rozprawy
- d) rozprawa ks. mgra Andrzeja Ochmana spełnia, w moim odczuciu, podstawowe wymogi stawiane pracom pisany w celu uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych, w związku z czym wnoszę o dopuszczenie do jej publicznej obrony przed Radą Wydziału Nauk Społecznych KUL.

Dr hab. Andrzej Tarczyński prof. nadzw.

